

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL SATISFACTION OF ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE

На сьогодні базовою консолідуючою умовою існування та розвитку підприємництва в країні є інтереси. В економічній, соціологічній, соціально-філософській літературі значна увага приділяється економічним інтересам, їхній генезі, типології, способам та механізмам реалізації. Значно меншою мірою досліджена проблематика інтересів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки. На нашу думку, інтерес із приводу економічної безпеки певного господарюючого суб'єкта є вторинним стосовно інтересу, пов'язаного з економічною успішністю. Проте ця вторинність має діалектичний характер, оскільки базова мета економічної діяльності – прибуток. Але прибутковість справи, успішність бізнесу зазвичай актуалізує інтереси з приводу стійкості та безпеки господарювання. Отже, економічна успішність та економічна безпека знаходяться у відносинах взаємної обумовленості. Необхідно додати, що ефективна діяльність економічної системи створює і об'єктивні умови та суб'єктивні мотиваційні передумови для формування інтересу у роботодавців, працівників та їхніх посередників у особі державних структур до чинників забезпечення економічної самодостатності й безпеки. В роботі досліджено теоретичну сутність економічної безпеки підприємства в кризових умовах.

Ключові слова: економічна безпека, економічні загрози, фінансові ресурси, сталий розвиток, ризики.

На сегодня, базовым консолидирующим условием существования и развития предпринимательства в стране, являются

интересы. В экономической, социологической, социально-философской литературе значительное внимание уделяется экономическим интересам, их генезису, типологии, способам и механизмам реализации. Значительно меньшей степени исследована проблематика интересов, направленных на обеспечение экономической безопасности. По нашему мнению, интерес по поводу экономической безопасности определенного хозяйствующего субъекта является вторичным по отношению интереса, связанного с экономической успешностью. Однако эта вторичность имеет диалектический характер, поскольку базовая цель экономической деятельности – прибыль. Но прибыльность дела, успешность бизнеса обычно актуализирует интересы по поводу устойчивости и безопасности предприятия. Таким образом, экономическая успешность и экономическая безопасность находятся в отношениях взаимной обусловленности. Необходимо добавить, что эффективная деятельность экономической системы создает и объективные условия, и субъективные мотивационные предпосылки для формирования интереса у работодателей, работников и их посредников в лице государственных структур к факторам обеспечения экономической самодостаточности и безопасности. В работе исследованы теоретическую сущность экономической безопасности предприятия в кризисных условиях.

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономические угрозы, финансовые ресурсы, устойчивое развитие, риски.

УДК 330.3:338.4:658

Степаненко О.Б.

аспірант

Харківський національний університет імені Семена Кузнеця

Today, the basic consolidating condition for the existence and development of entrepreneurship in the country are interests. In the economic, sociological, socio-philosophical literature, considerable attention is paid to economic interests, their genesis, typologies, methods and mechanisms of implementation. The problems of interests aimed at ensuring economic security have been studied to a much lesser extent. In our opinion, an interest in the economic security of a certain business entity is secondary to the interest associated with economic success. However, this secondary nature has a dialectical character, since the basic goal of economic activity is profit. But the profitability of the business, the success of the business usually actualizes the interests regarding the stability and safety of the enterprise. Thus, economic success and economic security are in a relationship of mutual conditionality. It is necessary to add that the effective activity of the economic system creates both objective conditions and subjective motivational prerequisites for the formation of interest among employers, employees and their intermediaries represented by state structures to the factors of economic self-sufficiency and security. The paper studies the theoretical essence of the economic security of an enterprise in crisis conditions. Investigation of the problems of economic security of the enterprise is necessary for the knowledge of the features of financial and economic development in the process of transformation, in the conditions of crisis phenomena in the economy of the state. The basis of a stable functioning of the subject of economic activity is the construction of a harmonious system for the realization of its economic interests. In modern conditions, the existence of a balanced system of economic interests of the enterprise is not necessary, due to the existence of a significant number of negative external and internal factors due to limited financial resources, and complex economic conditions. Therefore, the definition of the economic security of a business entity is a very topical issue of the present.

Key words: economic security, economic threats, financial resources, sustainable development, risks.

Постановка проблеми. Дослідження проблем економічної безпеки підприємства є необхідним для пізнання особливостей фінансово-господарського розвитку у процесі трансформації, в умовах кризових явищ в економіці держави. Основою стабільного функціонування суб'єкта господарювання, виступає побудова гармонійної системи реалізації його економічних інтересів. У сучасних умовах говорити про існування збалансованої системи економічних інтересів підприємства не доводиться, в силу існування значної кількості негативних зовнішніх і внутрішніх факторів, обумовлених обмеженими фінансовими ресурсами, і складними

економічними умовами. Тому визначення поняття економічна безпека суб'єкта господарювання, є досить актуальним питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на нагальну необхідність вирішення проблеми економічної безпеки суб'єктів господарювання, та існуючий в економічній літературі обсяг праць, що розкриває різні аспекти економічної безпеки, говорити про те, що в економічній науці існує цілісна системна концепція, яка відображає всю сукупність теоретичних проблем у даній області дещо передчасно. Однією з найменш освітлених проблем у сфері економічної безпеки

залишаються аспекти її забезпечення на рівні підприємства. Питанням формування та дотримання прийняттого рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання, присвячені праці таких українських та зарубіжних вчених, як: Л.І. Шваб, Д. Ковальов, Т. Сухорукова, М.В. Фоміна, А.О. Єпіфанов, В.В. Шликов, М.І. Камлик, О.С. Іванілов.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування категорії «економічна безпека суб'єкта господарювання».

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день наукові розробки в галузі забезпечення економічної безпеки спираються на теорію загальнонаукових категорій і визначень економічної безпеки території як регіональної соціально-економічної системи.

До кінця ХХ століття в ряду про системні категорій, що характеризують стан суспільства і держави, особливе місце зайняло поняття «національна безпека». Це пояснюється не тільки ускладненням міждержавних економічних відносин, поширенням ядерної та іншої зброї масового знищення, появою нових небезпечних захворювань, активізацією діяльності міжнародних терористичних організацій і т.д. Застосування високих технологій, глобалізація фінансових ринків прискорили динаміку товарно-грошового обігу і відповідно збільшили масштаби переливу капіталу. Це, безсумнівно, позитивні процеси. Але, сприяючи економічному зростанню, вони одночасно підсилюють фактори ризику та невизначеності у сфері не тільки бізнесу, але й державної політики.

Поняття «безпека» по-різному трактується. За останні десятиліття воно поширилося серед різних верств населення України. І дедалі частіше зустрічається в законодавчих актах, наукових працях, документах і на сторінках періодичних видань. Конституція України виокремлює три головні різновиди безпеки: «безпека громадянина», «громадська безпека», «безпека держави». Дослідники проблем безпеки дійшли висновку, що безпека характеризується не мірою захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, а рівнем умов для існування, належним функціонуванням і прогресивним розвитком самої соціальної системи. Припустимо, що безпека характеризується мірою захищеності, тоді необхідно було б законодавчо визначити критерії оцінки міри захищеності об'єктів безпеки. Крім того, безпеку особи, суспільства і держави необхідно розглядати з позиції пріоритету загальнолюдських цінностей. Кількісне вимірювання рівня безпеки можливо тільки на основі використання дієвого механізму аналізу та оцінки ризику, що пов'язано з необхідністю врахування невизначеності та непередбачуваності багатьох процесів і явищ.

Безпека – універсальна категорія природних, соціальних, економічних, технічних систем.

Потреба в безпеці є базовою для індивіда, держави, суспільства в цілому.

Безпеку можливо класифікувати за сферами життєдіяльності: економічна, екологічна, соціальна, виробнича, енергетична, інформаційна, політична та інші види. Дані види безпеки необхідно забезпечувати на мегарівні (глобальна безпека), макrorівні (національна безпека), мезорівні (регіональна, галузева безпеки), мікрорівні (безпека особистості). Наприклад, залежно від рівня та сфери: життєдіяльності виділяють такі види безпеки, як національна економічна, національна екологічна.

Оцінка стану економічної безпеки України заснована на трактуванні поняття «національної безпеки країни як такого її стану, при якому забезпечується усунення або нейтралізація загроз її корінним національно державним інтересам і самому існуванню. Подібні загрози можуть виникати в самих різних сферах і галузях життєдіяльності суспільства в силу внутрішніх або зовнішніх причин. Звідси впливають деякі важливі особливості поняття національної безпеки. Економіко-правова категорія «безпека» визначається як стан захищеності від будь-чого. Це поняття може застосовуватись як до найбільш загальних речей, так і конкретних ситуацій, пов'язаних з особистістю, суспільством.

Сучасний погляд на розвиток людського суспільства висуває на перший план завдання сталого розвитку, тобто розвитку, при якому задовольняються реальні потреби суспільства, не створюються загрози соціально-економічному розвитку майбутніх поколінь. Поняття «економічна безпека» вперше було вжито в 1994 р. Г. Пастернак-Таранушенком. Під безпекою розуміється такий стан суб'єкта, при якому ймовірність зміни притаманних цьому суб'єкту якостей і параметрів його зовнішнього середовища невелика, менше певного інтервалу. «Бажане» стан суб'єкта визначається конкретним поєднанням параметрів життєдіяльності, в залежності від зміни цього поєднання, буде змінюватися і поняття «бажана» зміна. Тому не менш важливим для суб'єкта є достовірна оцінка рівня безпеки, яка може не збігатися з її реальним рівнем. В табл. 1 наведено морфологічну оцінку поняття «економічна безпека підприємства».

Оцінку загроз економічної безпеки підприємства необхідно проводити не тільки у випадках кризового стану, але й для того, щоб його передбачати, уникати, ефективно та раціонально використовувати всі наявні ресурси підприємства.

Оцінку рівня економічної безпеки можна узагальнити у вигляді певної схематичної структури, яка представлена на рис. 1.

Основна мета оцінки економічних загроз полягає в своєчасному виявленні та нейтралізації недоліків у господарській діяльності і пошук резервів ресурсів, удосконалення менеджменту

Морфологічна оцінка поняття «економічна безпека підприємства»

№ п/п	Автор	Визначення	Ключові слова
1	Шваб Л.І. [1, с. 538]	Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути виниклі загрози або пристосуватися до наявних умов, що негативно впливають на його діяльність	Захищеність від впливу зовнішнього середовища
2	Ковальов Д., Сухорукова Т. [2, с. 49]	Економічна безпека – захищеність суб'єкта господарювання від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози, або пристосуватись до існуючих умов, що не відбиваються негативно на їх діяльності	Здатність пристосуватись до існуючих умов
3	Фоміна М.В. [3, с. 11]	Економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання ресурсів з метою ліквідації загроз, забезпечення ефективного і стабільного функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах	Ефективне використання ресурсів
4	Єпіфанов А.О. та ін. [4, с. 25]	Під економічною безпекою слід розуміти здатність підприємства ефективно та стабільно здійснювати свою господарську діяльність шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання ресурсів підприємства та нівелювати вплив негативних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища	Стабільно здійснювати свою господарську діяльність
5	Шликов В.В. [5, с. 138]	Економічна безпека підприємства – стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз	Стан захищеності
6	Камлик М.І. [6, с. 38]	Економічна безпека суб'єкта підприємницької діяльності є таким станом розвитку господарюючого суб'єкта, який характеризується стабільністю економічного розвитку, ефективністю нейтралізації негативних чинників	Ефективність нейтралізації негативних чинників
7	Іванілов О.С. [7, с. 655]	Економічна безпека – стан соціально-технічної системи підприємства, який дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту	Стан соціально-технічної системи підприємства
Визначення автора		Економічна безпека підприємства – це такий стан розвитку його операційної, фінансової, інвестиційної діяльності, при якій він може протидіяти внутрішнім та зовнішнім негативним факторам, та забезпечити стабільний розвиток своєї діяльності	

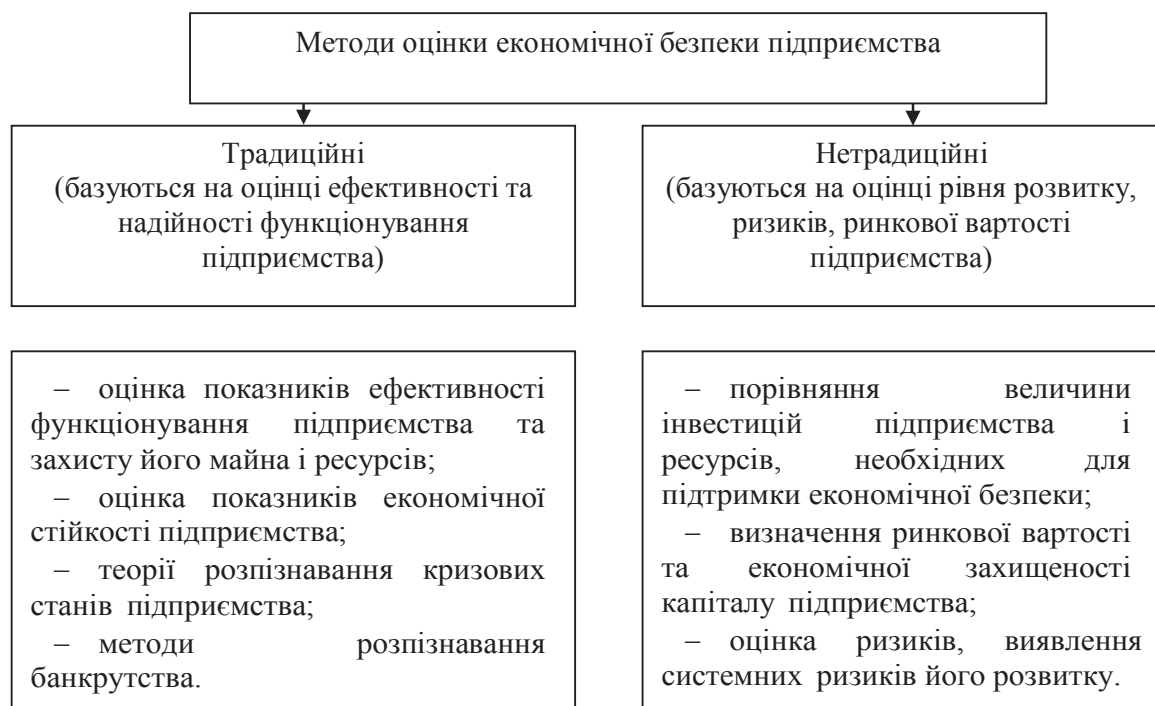

Рис. 1. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства

підприємства, для підвищення рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Висновки з проведеного дослідження.

У складних умовах сьогодення, перед суб'єктами господарювання стоїть непроста задача, сформулювати дієву систему попередження зовнішніх і внутрішніх загроз діяльності підприємства. Впровадження попереджувальних заходів дозволить чітко діагностувати, контролювати та нейтралізувати негативні фактори, тому розробка дієвої стратегії економічної безпеки підприємства, є необхідною складовою і потребує комплексного вивчення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шваб Л.І. Економіка підприємства : навч. посібник. Київ : Каравела, 2007. 584 с.
2. Ковалёв Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность предприятия. *Экономика Украины*. 2004. № 10. С. 48-52.
3. Фоміна М.В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика: [монографія]. Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. 140 с.
4. Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : [монографія]. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
5. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия. СПб : Алтея, 1999. 315 с.
6. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект : [навч. посібник]. Київ : Атіка, 2005. 432 с.

7. Іванілов О.С. Економіка підприємства : [підручник]. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 728 с.

REFERENCES:

1. Shvab L.I. (2007). *Ekonomika pidpriemstva: navch. posibnyk* [Business Economics. Kiev : Karavela. 584 p. (in Ukrainian).
2. Kovalyov D. (2004). *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriyatiya*. [Economic security of an enterprise]. *Ekonomika Ukrainy*, № 10, pp. 48-52. (in Ukrainian).
3. Fomina M.V. (2005). *Problemy ekonomichno bezpechnoho rozvytku pidpriemstv: teoriia i praktyka: [monohrafiia]*. [Problems of economically safe development of business: theory and practice]. Donetsk: DonDUET, 140 p. (in Ukrainian).
4. Iepifanov A.O. (2009). *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov: [monohrafiia]*. [Finansov bezpeka pidpriemstv i bankovskikh ustanov] Sumy: DVNZ «UABS NBU», 295 p. (in Ukrainian).
5. Shlyikov V.V. (1999). *Kompleksnoe obespechenie ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya*. [Comprehensive provision of the enterprise's economic security]. SPb: Alteia, 315 p. (in Russian).
6. Kamlyk M.I. (2005). *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytskoi diialnosti: ekonomiko-pravovyi aspekt: [navch. posib nyk]*. [Economic security of entrepreneurial activity: economic and legal aspect]. Kiev: Atika, 432 p. (in Ukrainian).
7. Ivanilov O.S. (2009). *Ekonomika pidpriemstva: [pidruch nyk]*. [Business Economics]. Kiev: Tsentр uchbovoi literatury, 728 p. (in Ukrainian).

THEORETICAL SATISFACTION OF ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE

The purpose of the article. Investigation of the problems of economic security of the enterprise is necessary for the knowledge of the features of financial and economic development in the process of transformation, in the conditions of crisis phenomena in the economy of the state. The basis of a stable functioning of the subject of economic activity is the construction of a harmonious system for the realization of its economic interests. In modern conditions, the existence of a balanced system of economic interests of the enterprise is not necessary, due to the existence of a significant number of negative external and internal factors due to limited financial resources, and complex economic conditions. Therefore, the definition of the economic security of a business entity is a very topical issue of the present.

Methodology. The theoretical study of the chosen topic was conducted on the basis of the use of such methods as: historical – to determine the sources of the formation of the concept of "economic security", synthesis – for the morphological assessment of the concept of "economic security of the enterprise" on the basis of the works of domestic scientists.

Results. The concept of "safety" is treated differently. Over the past decades, it has spread among various strata of the Ukrainian population. And more and more often it is found in legislative acts, scientific papers, documents and pages of periodicals. The Constitution of Ukraine sets out three main types of security: "citizen security", "public safety", "state security". Researchers on security issues came to the conclusion that security is characterized not by the degree of protection from external and internal threats, but by the level of conditions for existence, proper functioning and progressive development of the social system itself. Suppose that security is characterized by a degree of security, then it would be necessary to legislatively define criteria for assessing the degree of security of security objects. In addition, the security of the individual, society and state must be considered from the point of view of the priority of universal values. Quantitative measurement of the level of security is possible only on the basis of the use of an effective mechanism for analysis and risk assessment, due to the need to take into account the uncertainty and unpredictability of many processes and phenomena.

The assessment of the state of economic security in Ukraine is based on the interpretation of the concept of "national security of the country as such, in which it is ensured the elimination or neutralization of threats to its radical national interests and to existence itself. Such threats may arise in various fields and sectors of society through internal or external causes. Hence some important features of the concept of national security. The economic-legal category of "security" is defined as the state of security from anything. This concept can be used as the most common things, and specific situations associated with personality, society.

Practical implications. In difficult conditions of today, business entities face a difficult task, to form an effective system of prevention of external and internal threats to the enterprise. The introduction of preventive measures will allow for a clear diagnosis, control and neutralization of negative factors, therefore the development of an effective strategy for the company's economic security is a necessary component and requires comprehensive study.